

﴿مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوُّتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ﴾

(الملك : 3)

ความว่า “เจ้าจะไม่เห็นแต่อย่างใดในความไม่ได้สัดส่วนในการสร้างของพระผู้ทรงกรุณาปรานี ดังนั้น เจ้าจงหันกลับมามองดูซิ เจ้าเห็นรอยเร้าบ้างไหม”

(อัลมุลก : 3)

อายะฮ์อัลกุรอานข้างต้น ซึ่ให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนแบบใช้คำถามท้าทายความคิดถึงการเป็นผู้สร้างของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งพระองค์ได้ถามว่าเจ้าเห็นรอยเร้าบ้างไหม เป็นการแสดงถึงความสามารถและความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ﷻ ดังคำตรัสว่า

﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ﴾

(النازعات : 15)

ความว่า “เรื่องราวของมูซาได้มาถึงเจ้าแล้วมิใช่หรือ ?”

(อันนาซีฮัต : 15)

และดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ﴾

(النازعات : 19)

ความว่า “และจะให้นันนำท่านไปสู่พระเจ้าของท่านไหม ? เพื่อท่านจะได้ยำเกรง”

(อันนาซีฮัต : 19)

﴿وَسْتَلُونَا عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ
الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

(الإسراء : 85)

ความว่า “ และพวกเขาจะถามเจ้า เกี่ยวกับวิญญาณ จงกล่าวเถิด
ว่า เรื่องวิญญาณนั้นเป็นไปตามพระบัญชาของพระเจ้าของฉันทันที
และพวกท่านจะไม่ได้รับความรู้ใด ๆ เว้นแต่เพียงเล็กน้อย
เท่านั้น ”

(อัลอิสรอฮ์ : 85)

อายะฮ์อัลกุรอานข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนแบบใช้คำถาม ที่ท่านนบี ﷺ ใช้
ครั้งหนึ่งเมื่อท่านถูกถามเกี่ยวกับรูก(วิญญาณ) ท่านนบี ﷺ ได้ตอบว่า รูก(วิญญาณ)นั้นเป็นสิ่งเร้น
ลับพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงองค์เดียวเท่านั้นที่ทรงรู้ ที่มนุษย์ไม่สามารถจะรู้เรื่องรูกอย่างลึกซึ้ง
เพราะความรู้ของมนุษย์นั้นมีเพียงน้อยมากดังที่กล่าวไว้ในอายะฮ์ข้างต้น

สำหรับสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ พบว่า มีหะดีษจำนวนมากมายที่ได้กล่าวถึงวิธี
สอนแบบใช้คำถาม โดยครอบคลุมการถามของท่านนบี ﷺ แก่บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ หรือบรรดา
เศาะหาบะฮ์ ﷺ ได้ถามท่าน เพื่อต้องการทราบคำตอบ และสำหรับการสอนโดยการตั้งคำถามของ
ท่านเราะสูล ﷺ นั้นท่านได้นำมาใช้ในบางครั้งเมื่อท่านต้องการดึงดูดความสนใจท่านก็จะเริ่มด้วย
การตั้งคำถามดังที่มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์ อุมร์ ﷺ เล่าว่า ฉันได้ยินท่านนบี ﷺ ถาม
บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ว่า

((تَدْرُونَ مَنْ الْمُسْلِمُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مَنْ سَلِمَ
الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ قَالَ تَدْرُونَ مَنْ الْمُؤْمِنُ قَالُوا
اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مَنْ أَمِنَهُ الْمُؤْمِنُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ
وَأَمْوَالِهِمْ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ السُّوءَ فَاجْتَنَبَهُ))

(رواه أحمد، 1995 : 6925)

ความว่า “ พวกท่านรู้ไหม ใครคือมุสลิม? พวกเขาตอบว่า อัลลอฮ์ ﷻ
และเราะสูล ﷺ ของพระองค์ท่านนั้นที่รู้ ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่

มุสลิมคือผู้ที่ทำให้บรรดามุสลิมทั้งหลายปลอดภัยจากคำพูดและการกระทำของเขา ท่านเราะฮูต ﷺ ถามอีกว่า ใครคือมุอฺมิน? พวกเขาตอบว่า อัลลอฮฺ ﷻ และเราะฮูต ﷺ ของพระองค์เท่านั้น ที่รู้ ท่านเราะฮูต ﷺ ตอบว่า มุอฺมินคือผู้ที่ทำให้บรรดามุอฺมินทั้งหลายมีความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและทรัพย์สินของพวกเขา แล้วท่านก็ได้กล่าวถึงบรรดามุฮาญิรีน (ผู้อพยพ) โดยกล่าวว่า ผู้อพยพคือผู้ที่อพยพออกจากความชั่วร้ายนั่นเอง”

(บันทึกโดยAhmad, 1995 : 6925)

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนแบบใช้คำถาม โดยท่านนบี ﷺ ได้ถามบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ว่าใครคือมุสลิม? และใครคือมุอฺมิน? บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ตอบว่า อัลลอฮฺ ﷻ และเราะฮูตของพระองค์เท่านั้นที่รู้ ดังนั้น ท่านนบี ﷺ จึงได้ตอบคำถามทั้งสองคำถามแก่พวกเขาไป คำถามของท่านนบี ﷺ ข้างต้น เป็นคำถามที่ต้องการให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ช่วยกันตอบ และเมื่อพวกเขาตอบไม่ได้ ท่านนบี ﷺ จึงได้ตอบกลับไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นความรู้แก่พวกเขา

และมีรายงานจากท่านอับู สุรัยเราะฮฺ ﷺ เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้ถามว่า

((أَتَذَرُونَ مَا الْمُفْلِسُ ؟ قَالُوا : "الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعٌ" فَقَالَ : "إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنَيْتَ حَسَنَاتِهِ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أَخَذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطَرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ"))

(رواه مسلم، 1998 : 2581)

ความว่า “พวกท่านรู้ไหมใครคือคนล้มละลาย?” บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ตอบว่า “คนล้มละลายในหมู่พวกเราก็คือคนที่ไม่มีแม้แต่สตางค์ (ดิรฮัม) เดียว และไม่มีทรัพย์สินสมบัติใด ๆ เลย” ท่านนบี ﷺ ตอบพวกเขาว่า “คนล้มละลายในหมู่ประชาชาติของฉันคือผู้ที่พินาศชีพในวันกิยามะฮฺด้วย (ผลบุญ) จากการละหมาด การถือศีลอด และการจ่ายซะกาต แต่เขาเอง

กลับดูค่านั้น ใสร้ายคนนี่ ถ้อโกงทรยศสินคนนั้น มาคนนี่
 ทูบตีคนนั้น เขาจึงต้องแจกจ่ายความดี (ที่ได้กระทำความดีดังกล่าว)
 แก่คนนี่ และแจกจ่ายความดีแก่คนนั้น และความดีของเขา หาก
 หมดลงก่อนที่จะชดใช้หมด (ไม่เพียงพอ) พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ
 จะนำความผิด (ของคนที่เขาทำร้าย) มาให้เขาปรับแทนจนในที่สุด
 เขาก็ถูกนำไปโยนลงขุมนรก”

(บันทึกโดยMuslim, 1998 : 2581)

จากหะดีษข้างต้นได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีสอนแบบใช้คำถาม โดยท่านนบี ﷺ ได้ถาม
 บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ว่าใครคือคนที่ล้มละลาย เหล่าเศาะหาบะฮฺ ﷺ ตอบว่า คนล้มละลายคือ
 บุคคลคนที่ไม่ม่แม่แต่ดิรัฮ์มเดียว และไม่มีทรัพย์สินสมบัติใด ๆ เลย เพื่อให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่อง
 ดังกล่าว ท่านนบี ﷺ บอกว่าคนล้มละลายที่แท้จริงดังปรากฏในหะดีษข้างต้น

และมีรายงานจากท่านอับู สุรัยเราะฮฺ ﷺ เล่าว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا
 تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا : " لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا"
 قَالَ : " فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا"))

(رواه البخاري، 1989 : 528)

ความว่า “พวกท่านไม่เห็นดอกหรือว่า หากมีแม่น้ำสายหนึ่ง
 ไหลผ่านหน้าบ้านของพวกท่าน แล้วพวกท่านชำระล้างวันละ 5
 ครั้ง จะมีสิ่งสกปรกติดพวกท่านอยู่อีกหรือ?” บรรดาเศาะ
 หาบะฮฺ ﷺ กล่าวว่า “ไม่มีสิ่งสกปรกติดอยู่อีกเลย” ท่านนบี
 ﷺ กล่าวว่า “ดังกล่าวนั้นเปรียบดังเช่นการละหมาด 5 เวลา
 ที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ชำระล้างความชั่วนั่นเอง”

(บันทึกโดยal-Bukhariy, 1989 : 528)

จากหะดีษข้างต้น ซึ่งให้เห็นถึงวิธีสอนแบบใช้คำถาม โดยท่านนบี ﷺ ได้ถาม บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ว่า หากพวกท่านชำระล้างวันละ 5 ครั้ง จะมีสิ่งสกปรกติดตัวพวกท่าน หรือไม่ คำถามดังกล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบที่ท่านนบี ﷺ ต้องการจะสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านโดยผ่านคำถามดังกล่าว

((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ حَنَازَةَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مِسْكِينًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اجْتَمَعَنَ فِي أَمْرِي إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ))

(رواه مسلم، 1996 : 1028)

ความว่า “มีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ที่ตื่นขึ้นมาในสภาพถือศีลอด ? อับู บักร ﷺ ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้า ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ได้ติดตามศพ อับู บักร ﷺ ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้า ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างในวันนี้ที่ได้ให้อาหารแก่คนยากจน อับู บักร ﷺ ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้า ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างในหมู่พวกท่านในวันนี้ได้เยี่ยมผู้ป่วย อับู บักร ﷺ ได้ตอบว่า ข้าพเจ้า ท่านเราะฮ์สุลุดลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า ลักษณะเหล่านั้นจะไม่รวมอยู่ที่ผู้ใดนอกจากผู้นั้นจะได้เข้าสวรรค์

(บันทึกโดย Muslim, 1996 : 1028)

หะดีษข้างต้นได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีสอนแบบใช้คำถามอีกเช่นกัน โดยท่านนบี ﷺ ได้ถามบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านหลายๆคำถามในเวลาเดียวกัน เช่นคำถามว่า ใครบ้างที่ตื่นขึ้นมาในสภาพถือศีลอด ใครบ้างที่ได้เยี่ยมผู้ป่วย ใครบ้างที่ได้ให้อาหารแก่คนยากจน ใครบ้างที่ได้

ติดตามศพ ด้วยทหะดีษดังกล่าวได้แสดงให้อย่างชัดเจนถึงวิธีการสอนแบบใช้คำถาม ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะกระตุ้นเหล่าเศาะหาบะฮฺ ให้อปฏิบัติอะมัลที่ดี

จะเห็นได้ว่าสอนด้วยวิธีการถามตอบ หรือคำถามนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่มืบทบาทสำคัญยิ่งต่อลูก ๆ เป็นการกระตุ้นความคิดส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และต้องการที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งทำให้ลูกได้ติดตามในสิ่งที่พ่อแม่ต้องการสอนและปลูกฝังให้ลูก ส่งผลให้ลูกมีความสนใจและจดจำในสิ่งที่พ่อแม่สอน

2.5.3 วิธีการปลูกฝังโดยการสอนแบบตักเตือน

เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยการบอกกล่าว แนะนำและตักเตือน ในสิ่งที่ดีงามในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความศรัทธา จริยธรรมให้แก่บุตร บิดามารดาจำเป็นต้องอบรมสั่งสอนลูกด้วยการกล่าวตักเตือน ให้กระทำ และห้ามกระทำ เนื่องจากเด็กในตอนเริ่มถือกำเนิดมานั้น มีความพร้อมสำหรับการอบรมสั่งสอนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แนวทางการอบรมเลี้ยงดูแบบตักเตือนเป็นแนวทางหนึ่งที่ระบุไว้ในอัลกุรอาน เช่น กรณีการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยการกล่าวตักเตือนแนะนำของลูกหลานที่มีต่อลูกๆ ดังที่ปรากฏในอัลกุรอาน สุเราะฮฺลูกมาน โดยกล่าวถึงการสอนของลูกหลานที่ตักเตือนมิให้ลูกหลานของท่านตั้งภาคีกับอัลลอฮฺ ๐ เชื้อฟังกพ่อแม่ และอื่นๆ เช่นดังที่อัลลอฮฺ ๐ ตรัสว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لِقَمْنُنْ لَا تَبِعْهُ وَهُوَ يُعْطِيهِ يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ
الْبَشْرَكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنًا عَلَى
وَهْنٍ وَفَضَّلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلَوْلَا دَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ وَإِنْ
جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا
وَصَاحِبَتُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ
مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ يَبْنِي إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ
مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ
إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ يَبْنِي أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ وَلَا تُصَعِّرْ

حَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ
فَخُورٍ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ
لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿

(لقمان : 13-19)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกมานได้กล่าวแก่นุศรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า “โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอนและเราได้สั่งการแก่นุศรเกี่ยวกับบิดา มารดาของเขา โดยที่มารดาของเขาได้อุ้มครรภ์เขาอ่อนเปลี้ยลงครั้งแล้วครั้งเล่า และการหย่านมของเขาในระยะเวลาสองปี เจ้าจงขอบคุณข้า และบิดามารดาของเจ้า ยังเรานั้น คือการกลับไป และถ้าเขาทั้งสองบังคับเจ้าให้ตั้งภาคีต่อข้า โดยที่เจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น เจ้าอย่าได้เชื่อฟังปฏิบัติตามเขาทั้งสอง และจงอดทนอยู่กับเขาทั้งสองในโลกนี้ด้วยการทำความดี และจงปฏิบัติตามทางของผู้ที่กลับไปสู่ข้า และขงเรานั้นถือทางกลับของพวกเจ้า ดังนั้น ข้าจะบอกแก่พวกเจ้าในสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้ “โอ้ลูกเอ๋ย แท้จริง (หากว่าความผิดนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดผักกักเมล็ดหนึ่ง มันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรืออยู่ในแผ่นดิน อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงนำมันออกมา แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงรอบรู้อยิ่ง” โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้ทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการทำความชั่ว และจงอดทนต่อสิ่งที่ประสบกับเจ้า แท้จริง นั่นคือส่วนหนึ่งจากกิจการที่หนักแน่น มันคง ” “และเจ้าอย่าหันแก้ม (ไบหน้า) ของเจ้าให้แก่ผู้คนอย่างยะโส และอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มรรยาท แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ มีทรงชอบทุกผู้หยิ่งจองหองและผู้คุยโวโอ้อวด ”

(ลูกมาน : 13-19)

อายะฮ์ข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงวิธีสอนแบบดักเตือนที่ท่านลูกมานอัลหากิมได้ดักเตือนลูกของท่าน โดยท่านได้ดักเตือนพวกเขาไม่ให้ตั้งภาคีใด ๆ ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพราะการตั้งภาคีต่อพระองค์นั้นเป็นการอธรรมอย่างชัดเจน ผู้ใดที่ให้ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้สร้างกับสิ่งที่ถูกสร้าง แน่อนเขาผู้นั้นย่อมเป็นผู้ชลา ท่านลูกมานได้กำชับให้ลูกของท่านดำรงไว้ซึ่งการละหมาด ให้ปฏิบัติอะมัลที่ดี ละทิ้งสิ่งที่เป็นมุงกัรทั้งหลาย ให้อุดหนุนและมีมารยาทที่ดีงาม อะยะฮ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นการสอนโดยวิธีการดักเตือน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ท่านนบี ﷺ เองใช้ในการสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ

และในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานอีกมากมายหลายอายะฮ์ที่ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสอนแบบดักเตือน ซึ่งอัลกุรอานทั้งเล่มก็ได้ครอบคลุมเนื้อหาที่กล่าวถึงหลักคำสอนและการดักเตือนเกือบทั้งหมด และอัลกุรอานก็ได้ชื่อว่าเป็นข้อดักเตือนและคำดักเตือนสำหรับมนุษยชาติ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿يَتَأْتِيَ النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾

(يونس : 57)

ความว่า “โอ้มนุษยเอ๋ย แท้จริงข้อดักเตือน (อัลกุรอาน) จากพระเจ้าของพวกท่าน ได้มายังพวกท่านแล้ว และ (มัน) เป็นการบำบัดสิ่งที่มีอยู่ในทรวงอก และเป็นการชี้แนะทาง และเป็นความเมตตาแก่บรรดาผู้ศรัทธา”

(ยูนุส : 57)

จากอายะฮ์ข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าคัมภีร์อัลกุรอานเป็นคำดักเตือนที่ดียิ่งสำหรับมวลมนุษยชาติในการชี้ให้เห็นทางนำที่เที่ยงแท้

ในอีกด้านหนึ่งอัลลอฮ์ ﷻ กล่าวถึง ภารกิจของท่านเราะสูล ﷺ ว่าอัลลอฮ์ ﷻ ส่งท่านมาเพื่อดักเตือนมวลมนุษย์ทั้งหลาย ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

(سباء : 28)

ความว่า “และเรามีได้ส่งเข้ามาเพื่ออื่นใดเว้นแต่เป็นผู้แจ้งข่าวดี
และเป็นผู้ตักเตือนแก่มนุษย์ทั้งหลาย”

(สะบะอู : 28)

สำหรับการปลุกฝังโดยการสอนแบบตักเตือนของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ นั้นมี
ปรากฏในหะดีษดังนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

และการปลุกฝังโดยการวะศียะฮฺ (สั่งเสีย) ให้มีความศรัทธานั้นเป็นอีกวิธีการหนึ่ง
ที่มีความสำคัญ ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้กำชับให้มุสลิมใช้วิธีการนี้ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ ﴾

(العصر : 1-3)

ความว่า “ขอสาบานด้วยเวลาแท้จริงมนุษย์ทั้งหลายอยู่ในความ
ขาดทุนนอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายและ
ตักเตือนกันและกันในสิ่งที่ป็นสังขธรรมและตักเตือนกันและกัน
ให้มีความอดทน”

(อัลอัสร : 1-3)

และในขณะเดียวกัน การตักเตือนที่ถูกมานได้กระทำต่อลูกหลานของเขาก็ถือได้ว่า
เป็น วะศียะฮฺได้เช่นกัน ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

ความว่า “ขอสาบานด้วยเวลาแท้จริงมนุษย์ทั้งหลายอยู่ในความ
ขาดทุนนอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายและ
ดักเตือนกันและกันในสิ่งที่ป็นสัจธรรมและดักเตือนกันและกัน
ให้มีความอดทน”

(อัลฮัศร :1-3)

และในขณะเดียวกัน การดักเตือนที่ลูกหลานได้กระทำต่อลูกหลานของเขาก็ถือได้ว่า
เป็น วะศียะฮ์ได้เช่นกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ
الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

(لقمان : 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกหลานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่ง
สอนเขาว่า โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะ
แท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอน”

(ลูกหลาน : 13)

2.5.4 วิธีการปลูกฝังโดยการสอนแบบบรรยาย

วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนอย่างหนึ่งที่ดีให้เห็นถึงระบบคำสอนของ
อิสลาม(Abdul Rashid Ahmad,2003:154) การบรรยายว่าเป็นวิธีการอบรมสั่งสอนที่มีการถ่ายทอด
โดยตรงแก่บุตรหลาน มีจุดประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการแสดงออกของบุตรหลาน
หรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยการถ่ายทอดดังกล่าวเป็นรูปแบบของคำพูด คำดักเตือนใน
รูปแบบของคำสั่งใช้ ที่มุ่งเน้นการเพื่อให้ลูก ๆ เกิดความศรัทธาดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴾

(الأحزاب : 70)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ และจง
กล่าวถ้อยคำที่เที่ยงธรรมเถิด”

(อัลอะหฺซาบ : 70)

หรืออาจจะเป็นการถ่ายทอดในรูปแบบของคำสั่งห้าม ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้
ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا
مِّنْهُمْ﴾

(الحجرات : 11)

ความว่า “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย ชนกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยชน
อีกกลุ่มหนึ่ง บางทีชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่าชนกลุ่มที่
เยาะเย้ย”

(อัลหุญรอต : 11)

ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ
ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ
عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّابِقِينَ
وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا
عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
صَدَقُوا ۗ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

سورة البقرة : 177

ความว่า “หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเจ้าผินหน้าของพวกเจ้าไปทาง
ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก แต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือ ผู้ที่ศรัทธา

ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และวันอากิเราะฮ์ และศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ตอบรรดา คัมภีร์ และบনীทั้งหลายและบริจาบทรพย์ทั้งๆ มีความรักในทรัพย์สินนั้น แก่บรรดาญาติที่สนิท และบรรดาเด็กกำพร้า และแก่บรรดาผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และบรรดาผู้ที่มาขอ และบริจาคในการไถ่ ทาส และเขาได้ดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และชำระชะกาต และถือการ ที่บรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของพวกเขาโดยครบถ้วน เมื่อพวกเขาได้ สัญญาไว้ และบรรดาผู้ที่อดทนในความทุกข์ยาก และในความ เดือดร้อน และขณะต่อสู้ในสมรภูมิ คนเหล่านี้แหละคือผู้ที่พูดจริง และคนเหล่านี้แหละคือผู้ที่มีความยำเกรง”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 177)

ท่านเราะฮูล ﷺ ได้ทุ่มเทความพยายามในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจศาสนา อิสลาม ดังที่ท่านใช้กิ่งไม้ขีดเขียนบนพื้นดินให้ผู้เรียนได้เห็น เพื่อประกอบการอธิบายอายะฮ์ ของอัลลอฮ์ ﷻ ว่า และในการเรียนการสอนของท่านเราะฮูล ﷺ ท่านใช้วิธีการบรรยายโดยใช้สื่อ ประกอบการบรรยายเพื่อให้เห็นภาพ โดยท่านจะนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้เพื่อประกอบการ อธิบาย ซึ่งครั้งหนึ่งปรากฏว่า ในขณะที่ท่านกำลังสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ท่านเราะฮูล ﷺ ได้ วาดภาพลงบนพื้นดิน ดังที่ท่านเราะฮูล ﷺ ได้ชี้แนะว่า

((خَطُّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطٌّ مُرَبَّعًا وَخَطُّ خَطِّ فِي الْوَسْطِ خَارِجًا مِنْهُ وَخَطُّ خَطِّ صِغَارًا إِلَى هَذَا الَّذِي فِي الْوَسْطِ مِنْ جَانِبِهِ الَّذِي فِي الْوَسْطِ وَقَالَ هَذَا الْإِنْسَانُ وَهَذَا أَجْلُهُ مُحِيطٌ بِهِ أَوْ قَدْ أَحَاطَ بِهِ وَهَذَا الَّذِي هُوَ خَارِجٌ أَمْلُهُ وَهَذِهِ الْخَطُّ الصِّغَارُ الْأَعْرَاضُ فَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا نَهَشَهُ هَذَا وَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا نَهَشَهُ هَذَا))

(رواه البخاري، 1989 : 6417)

ความว่า “ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ขีดเส้น 4 เหลี่ยม แล้วลากเส้น ขวางจากตอนกลางออกไปนอกสี่เหลี่ยม ต่อจากนั้นท่านก็ขีดเส้น เล็ก ๆ อีกหลายเส้นเข้าไปติดกับเส้นใหญ่ส่วนที่อยู่ตรงกลาง แล้วพูดว่า นี่คือ มนุษย์ และนี่ (สี่เหลี่ยม) คือ การกำหนดช่วง ชีวิตของเขาล้อมรอบเขาจากทุก ๆ ด้าน และนี่คือเส้นที่อยู่นอก

(รูปสี่เหลี่ยม) คือความหวังของเขา ส่วนเส้นเล็ก ๆ คือความทุกข์
ยากของเขา (ซึ่งอาจจะพบกับเขาก็ได้) หากเส้นใดพลาดไป
เส้นอื่นก็จะเข้ามาสวมรอย (เพราะมีหลายเส้นเล็ก ๆ) และ
หากเส้นใดผิดพลาดไป เส้นอื่นก็จะเข้าสวมรอยอีก (เป็นวัฏจักร
เช่นนี้ตลอดไป)

(บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : 6417)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นท่านนบี ﷺ ได้ใช้สื่อประกอบในการบรรยายของท่าน
เพื่อให้เหล่าเศาะหะบะฮฺ ﷺ เข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น หะดีษดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าท่านจะใช้
สื่อประกอบในการอบรมหรือการสอนของท่าน ซึ่งครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้วาดภาพลงบนพื้นดิน
แล้วได้อธิบายว่ามนุษย์อยู่ตรงกลางกรอบสี่เหลี่ยม ซึ่งรอบ ๆ กรอบสี่เหลี่ยมคืออะอูดุล
รอดพันจากกษัตริย์อันตราหฺหรืออุบัติเหตุทั้งปวง มนุษย์ก็จะอยู่จนแก่เฒ่า ส่วนเส้นที่อยู่นอกเส้น
สี่เหลี่ยมคือ ความหวังและความต้องการ ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่จะสิ้นลมโดยที่ความหวังของเขายังไม่
จบสิ้น หะดีษดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อประกอบการสอน

และดังที่ท่านเราะฮะฮฺ ﷺ กล่าว ว่า

((لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تَأْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا
أَذَلَّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ))
(رواه مسلم، 1998 : 54)

ความว่า “พวกเจ้าจะไม่ได้เข้าสวรรค์จนกว่าพวกเจ้าจะศรัทธา
และพวกเจ้าจะไม่มีการศรัทธาจนกว่าพวกเจ้าจะมีความรักต่อกัน
ฉันมิเคยแจ้งให้พวกเจ้าทราบถึงการกระทำบางอย่างหรือ? ซึ่ง
เมื่อพวกเจ้าปฏิบัติแล้ว พวกเจ้าจะมีความรักต่อกัน นั่นก็คือพวก
เจ้าจงให้สลามระหว่างกัน”

(บันทึกโดยMuslim, 1998 : 54)

จากหะดีษข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงวิธีสอนแบบบรรยายเช่นกัน โดยท่านนบี ﷺ
ได้บรรยายถึงความสำคัญของการให้สลามระหว่างพี่น้องมุสลิม เพราะการให้สลามจะทำให้เกิด
ความรัก ความศรัทธาซึ่งสิ่งเหล่านี้สุดท้ายก็นำพวกเขาไปสู่สรวงสวรรค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

จากอัลกุรอาน และหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนโดยการบรรยายเป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ใช้สอน ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้สอน หรือพ่อแม่ทำหน้าที่ บรรยาย อธิบาย เนื้อหาต่างๆ ให้แก่ลูกโดยเฉพาะในเรื่องของการศรัทธาต้องอธิบายให้ลูกเข้าใจอย่างถูกต้อง

2.5.5 วิธีการปลูกฝังโดยการอุปมาอุปมัย

วิธีการปลูกฝังความศรัทธาโดยการอุปมาเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งบ่อยครั้งที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้วิธีนี้ในการสอนหลักการทางศาสนาแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์. ﷺ เพราะวิธีนี้เป็นวิธีสอน โดยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบเพื่อสร้างมโนภาพให้ได้เห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังจากการกระทำ ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งบิดามารดาจำเป็นต้องใช้วิธีอีกวิธีหนึ่งในการปลูกฝังความศรัทธาเพื่อที่จะทำให้นุทรหลาน

อัญญาหุทาน (al-Tahhan, 2002 : 179) ได้กล่าวว่า “การอุปมาเป็น การนำเสนอความคิด หรือนำเสนอความหมายในรูปแบบของการเปรียบเทียบ เพื่อทำให้ความคิดดังกล่าวก่อเป็นรูปร่าง เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทำให้สิ่งที่อยู่ไกลสามารถขยับเข้ามาอยู่ใกล้ตัว และทำให้สิ่งที่คลุมเครือมีความชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นการอุปมาอุปมัยจึงสามารถช่วยนำเสนอความคิด ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสัมผัสได้ โดยที่มนุษย์ส่วนใหญ่ก็เข้าใจในอุปมาอุปมัยดังกล่าว” ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

(الحشر : 21)

ความว่า “หากเราประทานอัลกุรอานนี้ลงมาบนภูเขาสูงหนึ่ง เน้นอนเจ้าจะเห็นมันนอบน้อมแตกแยกเป็นเสี่ยง ๆ เนื่องจากความกลัวต่ออัลลอฮ์ อุปมาเหล่านี้เราได้ยกมันมาเปรียบเทียบ สำหรับมนุษย์ เพื่อพวกเขาจะได้พิจารณาใคร่ครวญ”

(อัลฮัซร : 21)

อายะฮ์อัลกุรอานข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนแบบอุปมาอุปมัยถึงความยิ่งใหญ่ของอัลกุรอานที่อัลลลอฮ์ ﷻ ประทานลงมาแก่มนุษย์ทั้งหลายเพื่อพวกเขาจะได้พิจารณาใคร่ครวญอัลกุรอาน

ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน ได้บอกถึงความสำคัญของการสอนแบบอุปมาอุปมัยไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะป็นวิธีสอนที่ส่งผลในด้านดีแก่ผู้ปฏิบัติหรืออาจจะเป็นด้านที่ไม่ดี ที่ได้รับบทลงโทษ ดังที่พระองค์อัลลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

(البقرة : 261)

ความว่า “อุปมาบรรดาผู้ที่บริจาคทรัพย์ของพวกเขาในทางของอัลลลอฮ์นั้น ดังอุปมาเมล็ดพืชเมล็ดหนึ่งซึ่งงอกขึ้นเป็นเจ็ดรวง ซึ่งในแต่ละรวงนั้นมีร้อยเมล็ด และอัลลลอฮ์ ﷻ นั้นจะทรงเพิ่มพูนแก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์อีก และอัลลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงกว้างขวาง ผู้ทรงรอบรู้”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 261)

อายะฮ์อัลกุรอานข้างต้นได้แสดงถึงวิธีสอนแบบอุปมาอุปมัย ในอายะฮ์ข้างต้นเป็นการอุปมาถึงการบริจาคที่ทำให้เพิ่มพูนผลบุญเป็นทวีคูณเพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มนุษย์กระทำความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคทรัพย์

และดังที่พระองค์อัลลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَنُحِبُّ أَحَدَكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

(الحجرات : 12)

ความว่า “โศครุทธานทั้งหลาย พวกเจ้าจงปลีกตัวให้พ้นจาก ส่วนใหญ่ของการสงสัย แท้จริงการสงสัยบางอย่างนั้นเป็นบาป และพวกเจ้าอย่าสอดแนม และบางคนในหมู่พวกเจ้าอย่านินทา ซึ่งกันและกัน คนหนึ่งในหมู่พวกเจ้านั้นชอบที่จะกินเนื้อที่น่อง ของเขาที่ตายไปแล้วกระนั้นหรือ พวกเจ้าอย่าอมเกลียดมัน และจง ยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ ทรงเมตตาเสมอ ”

(อัลหุญรอต : 12)

อายะฮ์ข้างต้นเป็นวิธีสอนแบบอุปมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งการสงสัยและ การนินทา โดยพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงเปรียบเทียบการนินทา อุปมาดั่งการทานเนื้อที่น่องของเขา ที่ตายไปแล้ว และการกินเนื้อที่น่องของเขาที่ตายแล้วเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจยิ่ง สิ่งดังกล่าวเป็น การอุปมาให้เห็นถึงโทษจากการนินทา ซึ่งการนินทาจะเป็นบาปที่มนุษย์ต้องหลีกเลี่ยง

นอกจากการอุปมาอุปมัยที่ปรากฏในอัลกุรอานข้างต้น ในสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ ก็ได้ให้ความสำคัญอย่างมากต่อการสอนแบบอุปมาอุปมัย เพราะสามารถทำให้ผู้ฟังเห็นภาพอย่าง ชัดเจน และมีความเข้าใจถึงแก่นแท้โดยละเอียดในแต่ละสิ่งที่ได้เปรียบเทียบวิธีสอนแบบอุปมาอุป มัยเป็นวิธีสอนที่สำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَأَنَّ لُرُجَّةَ طَعْمَهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ وَالْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَأَنَّ مَرْمَرَةً طَعْمَهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا وَمَثَلُ الْمُتَأَفِّقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَمَثَلُ الْمُتَأَفِّقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ أَوْ خَبِيثٌ وَرِيحُهَا مُرٌّ))

(رواه البخاري، 1989 : 5059)

ความว่า “อุปมาผู้ศรัทธาที่อ่านอัลกุรอาน และปฏิบัติตามอัลกุ รุอาน อุปมาดังผลมะงั่ว มีรสชาติดี กลิ่นหอมดี อุปมาผู้ศรัทธาที่ ไม่อ่านอัลกุรอาน แต่ปฏิบัติตามอัลกุรอานนั้น อุปมาดัง อินทผลัมที่มีรสชาติดีแต่ไม่มีกลิ่นหอม อุปมาผู้ที่กลับกลอก

อ่านอัลกุรอาน อุปมัยคังไบแมงลักที่มีกลิ่นคิรซาดคม อุปมาผู้ที่
กลับกลอกที่ไม่อ่านอัลกุรอาน อุปมัยคังบวบขมรสชาดคม หรือไม่
บริสุทธิ์ อีกทั้งกลิ่นก็ขมไปด้วย”

(บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : 5059)

หะดีษข้างต้นเป็นวิธีสอนแบบอุปมาอุปมัยเช่นเดียวกัน โดยท่านนบี ﷺ ได้อุปมา
การอ่านอัลกุรอานและการไม่อ่านอัลกุรอานของบรรดาผู้ที่ศรัทธาและผู้กลับกลอกว่ามีความ
แตกต่างกัน เป็นการอุปมาเปรียบเทียบที่ชี้ให้เห็นว่าบรรดาผู้ที่ศรัทธาและผู้กลับกลอกจะได้ผลตอบ
รับจากการอ่าน และไม่อ่านอัลกุรอานต่างกัน ในหะดีษดังกล่าวได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า
บรรดาผู้ที่ศรัทธาขอมดีกว่าผู้กลับกลอก

ดังนั้นของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ
أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَقِيَّةٌ قَبِلَتْ الْمَاءَ فَأَنْبَتَتِ الْكَلَّاءَ وَالْعُشْبَ
الْكَثِيرَ وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ
فَشَرَبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ أُخْرَى إِلَّا مَا هِيَ
قَيْعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْبِتُ كَلًّا فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقَهُ فِي دِينِ
اللَّهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ فَعَلِمَ وَعَلِمَ وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ
رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ))

(رواه البخاري، 1989 : 79)

ความว่า “อุปมาสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแต่งตั้งฉันขึ้นมา
จากทางนำและความรู้ อุปมัยฝนที่หลังลงบนผืนดินอย่างทั่วมทั้ง
มีผืนดินบางส่วนที่บริสุทธิ์สะอาดสามารถเก็บน้ำได้ จึงทำให้
ต้นหญ้าเจริญงอกงาม และมีผืนดินบางส่วนที่แห้งแล้งสามารถ
เก็บน้ำได้ โดยพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ให้มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์
จากผืนดินดังกล่าว พวกเขาจึงได้ค้ำกินและทำการเพาะปลูก
และมีผืนดินส่วนอื่นที่เป็นพื้นที่ราบเรียบไม่สามารถเก็บน้ำได้

ต้นหญ้าจึงไม่ออกเงยดังกล่าวนั้นอุปมาผู้ที่เข้าใจศาสนา
ของอัลลอฮฺ ﷻ และได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เขารู้ในสิ่งที่
พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงแต่งตั้งฉันขึ้นมา และเขารู้และเขาจึง
ได้สอน และอุปมาดังผู้ที่ไม่สามารถโง่หัวขึ้นได้เลย และไม่
รับทานำจากอัลลอฮฺ ﷻ ในสิ่งที่ฉันถูกแต่งตั้งขึ้นมา”

(บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : 79)

หะดีษนี้ เป็นวิธีสอนแบบอุปมาที่ท่านนบี ﷺ ได้อุปมาระหว่างผู้ที่ได้รับและผู้ที่ไม่
ได้รับทานำ ท่านได้อุปมาเสมือนดินที่ดีและดินที่ไม่ดี

จากอาษะฮ์อัลกุรอานและหะดีษทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการ
อุปมาอุปมัยและการเปรียบเทียบทั้งหมดล้วนแล้วแต่อยู่รอบตัวของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่บิดามารดา
สามารถนำมาวิธีการอุปมาอุปมัยและการเปรียบเทียบมาประยุกต์ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน
เพื่อที่จะนำการหลักคำสอนในอัลกุรอานและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอัลกุรอานไปปฏิบัติ และอุทาหรณ์
ดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการปลูกฝังความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุตรหลาน

2.5.6 วิธีการปลูกฝังโดยการสอนแบบเล่าเรื่อง

ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้ใช้วิธีสอนแบบเล่าเรื่องเพื่อสอนให้ผู้คนเข้าใจศาสนาอิสลาม
ซึ่งการเล่าเรื่องราวของประชาชาติก่อนๆ เรื่องของนบีก่อน ๆ นั้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานอัลกุรอานมา
หลายอาษะฮ์กล่าวถึงบรรดานบีก่อนๆ (Abdul Rashid Ahmad, 2003:156) ซึ่งการอบรมสั่งสอนแบบ
เล่าเรื่องเป็นวิธีสอนที่นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาเล่าให้บุตรหลานได้รับฟัง เช่น เรื่องเล่าที่
เกี่ยวกับประวัติของประชาชาติในอดีต ประวัติของบรรดานบี และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง
เพื่อเป็นคติสอนใจ ทานำแห่งชีวิตสู่แนวทางที่ดี และเพื่อเป็นวิธีการหนึ่งที่จะปลูกฝังความศรัทธา
ให้แก่บุตรหลาน

การเล่าเรื่องเป็นวิธีสอนที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรวดเร็ว มีผลสะท้อนที่
ดียิ่ง และทำให้ติดอกอยู่ภายในใจตลอด ซึ่งมีความแตกต่างกับคำพูดธรรมดาทั่วไป เพราะการเล่าเรื่อง
เปรียบเสมือนแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมถึงกิจกรรม ความคิด และเหตุการณ์ต่าง ๆ
เป็นสิ่งที่ชื่นชอบของจิตใจ จึงทำให้มีคนที่ชอบฟังมาก และฟังด้วยความซาบซึ้งใจ โดยไม่หยุดอยู่แค่
เพียงกรอบและขอบเขตที่จำกัด ทำให้มีความรู้สึกอยากเล่าต่อให้คนอื่นได้รับฟังและเลียนแบบ

คุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง ทำให้ผู้ฟังคล้อยตามและเอนเอียงไปตามสถานการณ์ของเรื่องและจมปลักอยู่กับความรู้สึกเศร้าโศก เสียใจ กังวล และทำให้น้ำตารินไหล หรืออาจทำให้มีความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน (Muhammad Qutb, 1993 : 192-193)

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ﴾

(هود : 120)

ความว่า “และทั้งหมดนี้เราได้บอกเล่าแก่เจ้า จากเรื่องราวของบรรดาเราะสุล เพื่อทำให้จิตใจของเจ้าหนักแน่นและได้มายังเจ้าแล้วใน (เรื่องราวเหล่านี้) นี้ ซึ่งความจริงและข้อตักเตือน และข้อรำลึกสำหรับผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(ฮุด : 120)

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَأَقْصَصَ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

(الأعراف : 176)

ความว่า “ดังนั้นเจ้าจงเล่าเรื่องราวเหล่านั้นเถิด เพื่อว่าพวกเขาจะได้ใคร่ครวญ”

(อัลอะอฺรอฟ : 176)

ในอัลกุรอานมีเรื่องเล่าที่ดีๆมากมายที่สามารถเพิ่มพูนความศรัทธาให้กับผู้อ่านและผู้ฟัง อายะฮ์ทั้งสองข้างต้นก็เป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันถึงความสำคัญของเรื่องเล่าในอัลกุรอาน โดยอายะฮ์แรกมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อตักเตือนแก่บรรดาผู้ศรัทธา ส่วนอายะฮ์ที่สองเป็นการช่วยกระตุ้นความคิดให้ใช้สติใคร่ครวญ

ท่านมุฮัมมัด กุฎุบ (Muhammad Qutb, 1993 : 192-194) ได้แบ่งประเภทของการเล่าเรื่องออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การเล่าเรื่องในอดีตที่เกิดขึ้นจริง โดยเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของบรรดานบี หรือเป็นเรื่องเล่าของบรรดาผู้ปฏิเสธการศรัทธา ที่บ่งบอกให้ทราบถึงสถานที่ ตัวประกอบในเรื่อง และเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ประวัติของท่านนบีมูซาและฟิรอาฮฺ บิดาวูดกับมลาอิกะฮฺ นบีมูซาและบনী อีสรออีล นบีสอลิหฺและษะมูด นบีสูดและอาด นบีนูฮฺและหมู่บ้านของเขา นบีนูหฺ และกลุ่มชนของเขา นบียะอ์รอบและอิสมาอีล เป็นต้น ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ 'يَنْفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ حَقِيقٌ عَلَيَّ أَن لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِبَيِّنَةٍ فَآتِنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ﴾

(الأعراف : 104-108)

ความว่า “และมูซาได้กล่าวว่า โอ้ฟิรอาฮฺ! แท้จริงฉันคือทูตที่มาจากพระเจ้าแห่งสากลโลก เป็นสิ่งสมควรในการ ที่ฉันจะไม่กล่าวเกี่ยวกับอัลลอฮฺ นอกจากความจริงเท่านั้น แท้จริงฉันได้นำหลักฐานจากพระเจ้าของพวกเขาเข้ามายังพวกเขาแล้วดังนั้นจงส่งวงศวานอีสรออีลไปกับฉันเถิด เขา กล่าวว่า หากท่านได้นำหลักฐานใด ๆ มาก็นำมันมาเถิด หากท่านอยู่ในหมู่บ้านผู้ศรัทธา แล้วเขาได้ชักมือของเขาออก แล้วหันไฉนก็ถืองูชด ๆ และเขาได้ชักมือของเขาออก แล้วหันไฉนก็ขาวแก่บรรดาผู้ที่มองดูกัน ”

(อัลอะอฺรอฟ : 104-108)

และเรื่องราวของนบีดาวูดกับมลาอิกะฮฺสองท่านที่จำแลงร่างมาในรูปของชายสองคนดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَهَلْ أَتَتْكَ نَبُؤُا الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ إِذْ دَخَلُوا عَلَيَّ دَاوُدُ
فَفَرَعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَيَّ بَعْضًا فَأَحْكُم بَيْنَنَا
بِالْحَقِّ وَلَا تَشْطِطْ وَأَهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تَسَعٌ
وَتَسْعُونَ نَعْجَةً وَإِلَى نَعْجَةٍ وَاحِدَةٍ فَقَالَ أَكْفَلِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ قَالَ
لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعَجَتِكَ إِلَى تِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْتَغِي
بِعَضُّهُمْ عَلَيَّ بَعْضٌ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ
وَوَظَنَ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ﴿ فَغَفَرْنَا لَهُ
ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّوَٰجِبٍ ﴿

(ص : 21-25)

ความว่า “และมีเรื่องของผู้ได้เถียงมาถึงเจ้า (นุฮัมมัด ﷺ) บ้างไหม ?
เมื่อพวกเขาเป็นขามกำแพงไปที่มิหฺรอบ (ของดาวิด ﷺ) เมื่อพวกเขา
ได้เข้ามาหาดาวิด ﷺ เขาตกใจกลัว พวกเขาถามว่า “อย่าได้กลัวเลย
เราคือผู้ได้เถียงสองคนหนึ่งในพวกเราได้ล่วงเกินอีกคนหนึ่ง
ดังนั้น ได้โปรดตัดสินระหว่างพวกเราด้วยความยุติธรรมและอย่าได้
ลำเอียงไม่เที่ยงธรรม และจงชี้แนะเราสู่แนวทางที่เที่ยงตรง แท้จริงนี้
คือพี่ชายของฉัน เขามีแกะตัวเมีย 99 ตัว และฉันมีแกะตัวเมียตัวเดียว
แล้วเขายังพูดว่า เขามันมาให้ฉันซิ และเขาได้ข่มขู่ฉันในคำพูด เขา
(ดาวิด ﷺ) กล่าวว่า “แน่นอน เขาอธรรมต่อท่านในการขอให้ฉันแกะ
ของท่านไปพร้อมกับแกะของเขา และแท้จริงส่วนมากของผู้มีหุ้นส่วน
ร่วมกัน บางคนในพวกเขามักละเมิดสิทธิของอีกคนหนึ่ง เว้นแต่
บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบความดีทั้งหลาย และพวกเขาเช่นนี้มี
น้อย” และดาวิด ﷺ รู้สึกว่าเราได้ทดสอบเขา ดังนั้น เขาจึงได้ขอร้อง
ต่อพระเจ้าของเขา และเขาได้ก้มลงรุกัวะ และทบทวนความคิดด้วย
ความเสียใจ ดังนั้น เราได้ให้อภัยแก่เขาในเรื่องนั้น และแท้จริง
สำหรับเขานั้นย่อมอยู่ใกล้ชิด ณ ที่เรา และทางกลับที่ดียิ่ง”

(ศอศ : 21-25)

2. เป็นเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นจริงเพื่อต้องการแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างสำหรับสถานการณ์ของมนุษย์ ดังนั้นตัวประกอบในเรื่องต้องเป็นตัวประกอบจริงหรือใครจะเป็นตัวประกอบก็ได้ที่แสดงเป็นตัวอย่าง เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับบุตรของนบิอาดัม ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَنْتَ عَلَيْهِمْ نَبَأُ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبِلُ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ لَئِن بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنَ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾
(المائدة : 27-30)

ความว่า “และเจ้าจงอ่านให้พวกเขาฟัง ซึ่งข่าวคราวเกี่ยวกับบุตรชายสองคนของอาดัมตามความเป็นจริง ขณะที่ทั้งสองได้กระทำการพลีซึ่งสิ่งพลีอยู่นั้น แล้วสิ่งพลีนั้นก็ถูกรับจากคนหนึ่ง ในสองคน และมันมิได้ถูกรับจากคนหนึ่ง เขาจึงได้กล่าวว่า แน่แน่นอนข้าจะฆ่าเจ้าให้ได้ เขากล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮ์จะทรงรับจากหมู่ผู้ยำเกรงเท่านั้น หากท่านยื่นมือของท่านมายังฉัน เพื่อจะฆ่าฉัน ฉันก็จะไม่ยื่นมือของฉันไปยังท่านเพื่อจะฆ่าท่าน แท้จริงฉันกลัวอัลลอฮ์ผู้เป็นพระเจ้าแห่งสากลโลก แท้จริงฉันต้องการที่จะให้ท่านนำบาปของฉันและบาปของท่านกลับไป แล้วท่านจะกลายเป็นคนหนึ่งในหมู่ชาวนรก และนั่นแหละคือการตอบแทนแก่บรรดาผู้ชั่วร้าย แล้วจิตใจของเขาก็คล้อยตามเขาในการที่จะฆ่าน้องชายของเขา แล้วเขาก็ฆ่าน้องชายของเขา ดังนั้นเขาจึงได้กลายเป็นคนหนึ่งในหมู่ผู้ขาดทุน ”

(อัลมาอิดะฮ์ : 27-30)

3. เป็นเรื่องเล่าในการอุปมาอุปมัยโดยไม่ได้อุปมาในสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่อาจจะเกิดขึ้นจริงในเวลาหนึ่งเวลาใดหรือสมัยหนึ่งสมัยใดก็ได้ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสเกี่ยวกับอุทาหารณ์ของชาวสวนทั้งสองคนว่า

﴿ وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكْلَهَا وَلَمْ تَظْلِمِ مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَّرْنَا خِلْفَهُمَا نَهْرًا وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُخَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُودْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأُجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُخَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاهُ رَجُلًا لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا فَعَسَىٰ رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنَّ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴾

(الكهف : 32-43)

ความว่า “และจงเปรียบเทียบอุทาหารณ์หนึ่งแก่พวกเขาคือชายสองคน ‘ เราได้ให้สวนองุ่นสองแห่งแก่คนหนึ่งในสองคน และเราได้ล้อมสวนทั้งสองไว้ด้วยดินอินทผลัม และเราได้ทำให้มีพืช

¹ นักตีฟสิรุกกล่าวว่า ชายสองคนเป็นที่น้องกันจากบนิอิสรอิล ทั้งสองคนได้รับมรดกจากพ่อของเขา คนที่เป็นกาหิรชื่อสวนสองแปลง ส่วนคนน้องเป็นมุอิมิน ใช้จ่ายเงินเพื่อความโปรดปรานของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ จนกระทั่งหมด คนที่ได้กล่าวผ่านคนน้องในความยากจนของเขา และพูดจาโอ้อวดแสดงความมั่งมี จนกระทั่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้ทรัพย์สินบัดิขของเขาสูญสิ้นไป เพราะเขาลืมความโปรดปรานของพระองค์ที่ทรงประทานให้แก่เขา

พันธุระหว่างสวนทั้งสองด้วย แต่ละสวนทั้งสองแห่งนี้ได้ออก
 ผลผลิตของมันอย่างสมบูรณ์ ไม่เคยลดน้อยแต่อย่างใด และเรา
 ได้ให้ลำนํ้าไหลท่ามกลางสวนทั้งสอง และเขาได้รับผลผลิต
 ดังนั้นเขาจึงกล่าวแก่เพื่อนของเขา ขณะที่โต้เถียงกันอยู่ว่า ฉันมี
 ทรัพย์สินมากกว่าท่าน และมีข้าบริพารมากกว่า เขาได้เข้าไปใน
 สวนของเขาโดยที่เขาเป็นผู้ธรรมแก่ตัวเขาเอง เขากล่าวว่า ฉัน
 ไม่คิดว่าสวนนี้จะพินาศไปได้เลย และฉันไม่คิดว่าวันอวสาน
 ของโลกจะมีขึ้น และหากว่าฉันจะถูกกลับไปยังพระผู้เป็น
 เจ้าของฉัน แน่نون ฉันจะพบที่กลับที่ดียิ่งกว่านี้ เพื่อนของเขา
 กล่าวแก่เขาขณะที่กำลังโต้เถียงกันอยู่ว่า ท่านเนรคุณต่อพระ
 ผู้สร้างท่านจากดิน แล้วจากเชื้ออสุจิ แล้วพระองค์ทรงทำให้ท่าน
 เป็นคนโดยสมบูรณ์ กระนั้นหรือ * แต่ฉันเชื่อว่าพระองค์
 คืออัลลอฮฺ พระผู้เป็นเจ้าของฉัน และฉันจะไม่ตั้งผู้ใดร่วมเป็น
 ภาคกับพระผู้เป็นเจ้าของฉันเลย และทำไมเล่าเมื่อท่านเข้าไปใน
 สวนของท่าน ท่านควรกล่าวว่า สิ่งที่อัลลอฮฺทรงประสงค์ (ย่อม
 เกิดขึ้น) ไม่มีพลังใด ๆ (ที่จะช่วยเราได้) นอกจากอัลลอฮฺ หาก
 ท่านเห็นว่าฉันด้อยกว่าท่านทางด้านทรัพย์สมบัติและลูกหลาน
 ดังนั้น บางทีพระผู้เป็นเจ้าของฉันจะทรงประทานให้ฉันดีกว่า
 สวนของท่าน และจะส่งสายฟ้าฟาดลงที่สวนของท่าน แล้วมัน
 จะกลายเป็นที่ดินโล่งเตียน หรือนํ้าของมันกลายเป็นเหือดแห้ง
 แล้ว ท่านไม่สามารถพบมัน ได้เลย แล้วผลผลิตของเขาก็ถูก
 ทำลายหมด แล้วเขาก็ประกบฝ่ามือทั้งสองด้วยความเสียใจต่อสิ่ง
 ที่เขาได้จับจ่ายไป และมันพังพาบลงมา และเขากล่าวว่า โอ้ หาก
 ฉันไม่เอาผู้ใดมาตั้งภาคีใดกับพระผู้เป็นเจ้าของฉัน และเขาไม่มี
 พรรคพวกจะช่วยเขาได้ นอกจากอัลลอฮฺ และเขาก็มิได้เป็นผู้
 ช่วยเหลือ”

(อัลกะฮฟู : 32-43)

2.5.7 วิธีการปลูกฝังโดยแสดงเป็นแบบอย่าง

การอบรมโดยแสดงเป็นแบบอย่างเป็นวิธีการหนึ่งที่มีผลต่อเด็ก เด็กเรียนรู้จากการเลียนแบบพฤติกรรมจากผู้ใหญ่ พวกเขาจะคุ้นเคยกับพฤติกรรมและจรรยาบรรณของบิดามารดา โดยเฉพาะมารดาผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความศรัทธาที่ถูกต้อง บุคลิกภาพที่ดีตลอดจนจรรยาบรรณต่างๆ ให้แก่บุตร ในอัลกุรอานได้กล่าวถึงการเป็นแบบอย่างของท่านเราะซูล ﷺ ซึ่งวิธีการแสดงเป็นแบบอย่างนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านเราะซูล ﷺ ใช้ในการสอนเสาะหาบะฮุ และการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีสอนที่สำคัญอีกวิธีสอนหนึ่งของท่านศาสดา ﷺ เป็นวิธีสอนที่ส่งผลอันดีงามต่อพฤติกรรมของผู้อื่นที่อยู่รอบข้าง เนื่องจากวิธีสอนดังกล่าวได้มุ่งเน้นการปฏิบัติที่หลีกเลี่ยงจากการกระทำที่ผิดกฏบัญญัติของศาสนาและส่งเสริมให้ปฏิบัติและพูดในสิ่งที่ดี เป็นการนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริงที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้อื่น ซึ่งสามารถสัมผัสได้ด้วยตา หู และจิตใจ เมื่อเห็นดีแล้ว จึงนำไปลอกเลียนแบบ

การแสดงเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง ตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงจากพฤติกรรมที่ดี โดยตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงดังกล่าวอาจจะเป็นตัวอย่างที่สามารถเห็นและสัมผัสได้ และจะเป็นตัวอย่างที่ฝังอยู่ในความคิด โดยผ่านการบอกเล่าและการเล่าประวัติ และภาพตัวอย่างดังกล่าวฝังแน่นอยู่ในจิตใจที่ส่งผลสะท้อนจากประวัติ เรื่องเล่า คำพูดหรือการกระทำ” (al-Maidani, 1399 : 203)

ดั่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴾

(الأحزاب : 21)

ความว่า “โดยแน่นอน ในเราะซูล ﷺ ของอัลลอฮฺ ﷻ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮฺ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺ และรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ อย่างมาก ”

(อัลอะหฺซาบ : 21)

อุลวาน (Ulwan, 1995 : 476) ได้กล่าวว่า “การแสดงเป็นแบบอย่างเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เด็กมีความประพฤติดีหรือชั่ว หากผู้อบรมตั้งสอนเป็นผู้ที่มีสังขะซื่อสัตย์ และไว้วางใจได้ เด็กก็จะเจริญเติบโตด้วยการมีสังขะซื่อสัตย์ และมี

มารยาทที่ดีงาม ในทางตรงกันข้ามหากผู้อบรมสั่งสอนเป็นผู้ที่โกหก คดโกง ทรหณี และหยิ่งโศ เด็กก็จะเจริญเติบโตด้วยการพูดโกหก คดโกง ทรหณี อวดเก่ง และหยิ่งโศ แท้จริงแล้วเด็กทุกคนถึงแม้จะเกิดมาด้วยพิกุเราะฮ์ (ธรรมชาติ) ที่ดี บริสุทธิ และไม่มีบาปติดตัว แต่เด็กก็ไม่สามารถรับสิ่งที่ดีงามและการอบรมต่าง ๆ ได้ หากไม่ได้เห็นผู้อบรมสั่งสอนทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้เห็น ดังนั้นจึงเป็นการง่ายในการอบรมสั่งสอนเด็กให้ปฏิบัติตามหลักสุตรการศึกษาอิสลาม แต่จะเป็นสิ่งที่ยากในการที่จะให้เด็กยอมรับหลักสุตรการอบรมของผู้อบรม หากเด็กเห็นผู้อบรมของเขาสอนพวกเขาไม่บรรลุตตามวัตถุประสงค์ของการอบรม และไม่ปฏิบัติตามหลักสุตรการอบรมดังกล่าว”

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يَنْصَرَانِهِ أَوْ يُمَجْسِنَانِهِ))

(رواه البخاري، 1989 : 1385)

ความว่า “เด็กทุกคนเกิดมาส่วนบริสุทธิ บิดามารดาของเขาต่างหากที่จะทำให้เขาเป็นยิว หรือเป็นคริสเตียน หรือเป็นพวกมะญซีย์ (พวกบูชาไฟ)”

(บันทึก โดย al-Bukhariy, 1989 : 1385)

จากหะดีษข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่เป็นพ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการที่จะทำให้ลูกของตนนับถือศาสนาอะไร ด้วยเหตุผลดังกล่าวการเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะเด็กทุกคนที่เกิดมาล้วนอยู่ในสภาพที่บริสุทธิเปรียบเสมือนผ้าขาวที่พ่อแม่สามารถจะแต้มสีอะไรก็ได้

ท่านนบี ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในด้านการอบรมสั่งสอน การเป็นผู้นำ การเป็นหัวหน้าครอบครัว และการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น มุสลิมทุกคนจึงจำเป็นต้องยึดแนวทางของท่านเป็นแบบอย่าง ไม่ว่าจะป็นด้านคำพูด การกระทำ และคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อขัดเกลาจิตใจให้สะอาดและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าต่อไปทุก ๆ ด้านในการดำเนินชีวิต เพราะท่านนบี ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดียิ่งสำหรับมุสลิมทุกคน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

(الأحزاب : 21)

ความว่า “โดยแน่นอน ในเราะสูลของอัลลอฮฺมีแบบฉบับอันดี
งามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮฺและวัน
อาคิเราะฮฺและรำลึกถึงอัลลอฮฺอย่างมาก”

(อัลอะหฺซาบ : 21)

อิบน์ กะษีร (Ibn Kathir, 1988 : 3/483) ได้กล่าวว่า “อายะฮฺข้างต้น เป็นอายะฮฺ
แรกเริ่มที่ยิ่งใหญ่ในการปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านนบี ﷺ ในด้านคำพูด การกระทำ และ
คุณลักษณะต่าง ๆ และด้วยเหตุดังกล่าว พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงสั่งมนุษย์ให้ปฏิบัติตามแบบ
ฉบับของท่านนบี ﷺ ในด้านความอดทน ความพยายาม การมูมานะฮากบั่น และรอคอยหนทาง
แห่งความสำเร็จในสมรภูมิอะหฺซาบ”

มุฮัมมัด กุฎบ (Muhammad Qutb, 1993 : 1/183) ได้กล่าวว่า “แท้จริงแล้วท่านนบี
ﷺ เป็นแบบอย่างที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์อันยาวนานสำหรับมนุษยชาติ ท่านเป็นผู้อบรมสั่งสอน
และผู้ชี้แนะด้วยพฤติกรรมอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของท่าน ก่อนที่จะกล่าวด้วยคำพูด”

2.5.8 วิธีการปลูกฝังโดยการสอนท่องจำ

การสอนแบบท่องจำ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้วิธีการสอนแบบท่องจำโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งเมื่อได้รับอายะฮฺจากอัลลอฮฺ ﷻ ท่านได้ท่องอย่างจริงจังเพื่อมิให้ลืม โดยอัลลอฮฺ ﷻ ได้
รับประกันความจำของท่านที่มีต่ออายะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ ด้วย (Abdul Rashid Ahmad, 2003:155)
ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ لَا تَحْرُكَ بِهِ لِسَانَكَ لِتَتَّعَلَّ بِهٖ ۚ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْءَانَهُ ۚ
فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَاتَّبِعْ قُرْءَانَهُ ۚ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيِّنَاتَهُ ۚ﴾

(القيامة : 16-19)

ความว่า “เข้าย่ำกระดิกนิ้วของเจ้าเนื่องด้วยกุรอานเพื่อเจ้าจะ
รีบเร่งจดจำ แท้จริงหน้าที่ของเราคือ รวบรวมอัลกุรอาน(ให้อยู่ใน
ทรงอกของเจ้า) และการอ่านเพื่อจดจำ ดังนั้น เมื่อเราอ่านอัล
กุรอาน เจ้าก็จะติดตามการอ่านนั้นแล้ว แท้จริงหน้าที่ของเราคือ
การอธิบายอัลกุรอาน”

(อัลกียามะฮฺ :16-19)

การท่องจำหะดีษและอัลกุรอานเป็นสิ่งแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับอย่างยิ่งในยุค
เศาะหาบะฮฺและชนยุคสะลัฟ โดยที่บรรดาเศาะหาบะฮฺ ๘ ต่างพยายามจงใจให้บุตรหลานท่องจำ
หะดีษของท่านเราะฮะลุล ๘ ด้วยการให้เงินเป็นรางวัลเมื่อพวกเขาสามารถท่องจำหะดีษได้ และ
ส่งเสริมให้คอยรับใช้ใกล้ชิดผู้ทรงความรู้เพื่อแลกกับการได้เรียนรู้และท่องจำหะดีษ รวมไปถึงการ
ออกค่าใช้จ่ายให้บุตรหลานได้เดินทางไปแสวงหาความรู้และท่องจำหะดีษจากบรรดานักท่องจำหะ
ดีษตามหัวเมืองต่าง ๆ (Suwaid, 1996 : 95-99) เด็ก ๆ ในปัจจุบันจำเป็นต้องท่องจำโดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งการศึกษาและท่องจำอัลกุรอานและอัลหะดีษ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บิดามารดาจะต้องทุ่มเทความ
พยายามและส่งเสริมให้บุตรได้ท่องจำ อัลหะดีษของท่านเราะฮะลุล ๘ ไปพร้อม ๆ กับการศึกษา
อัลกุรอานและวิชาการสาขาอื่น ๆ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะปลูกฝังความศรัทธาและหลักการศาสนา
ให้แก่เด็ก ๆ แม้ว่าการฝึกฝนอย่างจริงจังและเห็นผลจะเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ง่ายนักในสภาพสังคม
ปัจจุบันก็ตาม

2.5.9 วิธีการปลูกฝังโดยการสอนแบบโต้ตอบ

การสอนแบบโต้ตอบ ท่านเราะฮะลุล ๘ ได้ยกตัวอย่างการโต้ตอบของนบีอิบรอฮีม
กับนัมรูกเพื่อสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ๘ (Abdul Rashid Ahmad,2003:155) ดังที่ อัลลอฮฺ ๘ ได้
กล่าว ว่า

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهٖ أَنْ ءَاتَهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ ۖ إِذْ
قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّىَ ٱلَّذِى يُحَى ۖ وَوَعِدْتُ قَالِ ۖ أَنَا ۖ أَخِى ۖ وَأُمِّىتُ
قَالَ إِبْرَاهِيمُ فإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِى بِٱلسَّمْسِ مِن ٱلْمَشْرِىقِ فَآتِ بِهَا مِن
ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِى كَفَرَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾

(البقرة : 258)

ความว่า “เจ้า (มุฮัมมัด ﷺ) มิได้มองผู้ที่โต้แย้งอิบรอฮีมในเรื่องพระเจ้าของเขาออกหรือเนื่องจากอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงประทานอำนาจแก่เขาขณะอิบรอฮีมได้กล่าวว่าพระเจ้าของฉันนั่นคือผู้ที่ทรงให้เป็นและให้ตายได้ เขากล่าวว่าข้าก็ให้เป็นและให้ตายได้ อิบรอฮีมกล่าวว่าแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ได้นำดวงอาทิตย์มาจากทิศตะวันออกท่านจงนำมันจากทิศตะวันตกเถิด และผู้ที่ปฏิเสธศรัทธานั้นก็ได้รับความงงวยและอัลลอฮ์ ﷻ นั้นจะไม่ทรงประทานแนวทางอันถูกต้องแก่ผู้อธรรมทั้งหลาย

(อัลเกาะเราะฮ์ :258)

2.5.10 วิธีการปลูกฝังโดยการสอนแบบสาธิต

วิธีการปลูกฝังความศรัทธาโดยการสาธิตเป็นวิธีการหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดในอัลกุรอานและเป็นวิธีที่ท่านเราะสูล ﷺ ใช้ในการสอนเศาะหาบะฮ์ ﷺ ซึ่งการสอนแบบสาธิตนั้นมีความสำคัญ ในการสอนศาสนาอิสลามของท่านเราะสูล ﷺ นั้นท่านมิได้สอนด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ท่านยังได้สาธิตโดยการปฏิบัติให้ผู้เรียนเห็นเป็นตัวอย่าง ทั้งนี้เพราะท่านมิใช่เป็นศาสดาผู้มาสอนเท่านั้น แต่ท่านยังมีฐานะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามในฐานะผู้ศรัทธาอีกด้วย (Abdul Rashid Ahmad,2003:157) ดังที่ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ

وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

((احزاب: 21))

ความว่า “โดยแน่นอนในเราะสูล ﷺ ของอัลลอฮ์ ﷻ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้า สำหรับผู้ที่หวัง(จะพบ)อัลลอฮ์ ﷻ และวันอาคิเราะฮ์ และรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อย่างมาก”

(อัลอะหฺซาบ : 21)

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿يَتَأْتِيَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى
الْكَعْبَيْنِ﴾

(المائدة : 6)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย เมื่อพวกเจ้ายืนขึ้นจะไปละหมาด ก็
จงล้างหน้าของพวกเจ้า และมือของพวกเจ้าถึงข้อศอก และจงลูบ
ศีรษะของพวกเจ้า และล้างเท้าของพวกเจ้าถึงตาตุ่มทั้งสอง ”

(อัลมาอิดะฮ์ : 6)

((قَالَ رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ فَعَسَلَ وَجْهَهُ فَاسْتَبَغَ
الْوَضُوءَ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ
يَدَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ
غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ
الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتُمْ الْغُرُّ الْمُحَجَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
مِنْ إِسْبَاغِ الْوَضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ فَلْيُطِلْ غُرَّتَهُ
وَتَحَجِيلَهُ))

(رواه مسلم، 1998 : 246)

ความว่า “ฉันเห็นอบู ฮุรัยเราะฮฺ   อาบน้ำละหมาด โดยครั้ง
แรกท่านล้างหน้าอย่างดีที่สุด (เกินขอบเขต) จากนั้นจึงล้างมือ
ขวาไปจนสุดลำแขน หลังจากนั้นจึงล้างมือซ้ายจนสุดลำแขน
แล้วจึงเช็ดศีรษะ หลังจากนั้นจึงล้างเท้าขวาจนถึงหน้าแข้ง
หลังจากนั้นจึงล้างเท้าซ้ายจนถึงหน้าแข้ง แล้วท่านจึงพูดว่า
“ฉันเห็นท่านเราะฮฺลุล   อาบน้ำละหมาดเช่นนี้” และ (อบู
ฮุรัยเราะฮฺ  ) กล่าวว่า ท่านเราะฮฺลุล   กล่าวว่า พวกท่านเป็น

ที่มีรัศมีส่องประกายจากหน้าผาก แขน และขา ในวันกิยามะฮ์
เนื่องจากการอาบน้ำละหมาดที่สมบูรณ์ (เกินกว่าขอบเขต)
ดังนั้น ผู้ใดที่มีความสามารถในหมู่พวกท่านก็จงล้างหน้าผาก
และขาของเขาให้เกินกว่าขอบเขต”

(บันทึกโดยMuslim, 1998 : 246)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นเป็นนัยว่าเป็นอนุ สุริยเราะฮ์สอนการอาบน้ำละหมาดด้วย
วิธีการแบบสาธิต โดยนุอัยม บิน अबดุลลอฮ์ ฎ ได้เห็นการอาบน้ำละหมาดของท่านตั้งแต่เริ่มต้น
การอาบน้ำละหมาดจนกระทั่งเสร็จสิ้น การเรียนด้วยวิธีการดูผู้อื่นนั้นถือเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีการ
สาธิต

((صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي))

(رواه البخاري، 1989 : 6008)

ความว่า “พวกเจ้าจงละหมาดดังเช่นที่พวกเจ้าเห็นฉันละหมาด”

(บันทึกโดยal-Bukhari, 1989 6008)

2.5.11 วิธีการปลุกฝังโดยการลงโทษ

นอกจากวิธีการต่างๆที่กล่าวมาแล้วการปลุกฝังในอิสลามนั้นสามารถใช้วิธีการ
ลงโทษตามความเหมาะสมตามวัยของเด็กเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมีปรากฏในอัลกุรอาน และหะดีษ
ดังที่อัลลอฮ์ ฎ ตรัสว่า

﴿إِلَّا تَنْفَرُوا يُعَذِّبَكُمُ عَذَابًا أَلِيمًا وَتَسْتَبْدِلُونَ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا

تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿

(التوبة : 39)

ความว่า “ถ้าหากพวกเจ้าไม่ออกไป พระองค์ก็จะทรงลงโทษพวกเจ้า
อย่างเจ็บปวด และจะทรงให้พวกหนึ่งอื่นจากพวกเจ้ามาแทน และ

พวกเจ้าไม่สามารถจะยังความเคียดแค้นให้แก่พระองค์ได้แต่อย่างใด
และอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง”

(อิต-เตาบะฮฺ. : 39)

และคัมภีร์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานซูเราะฮฺ อัลฟัดฮฺ อายะฮฺที่ 16 ว่า

﴿قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُنُدُ عَوْنٍ إِلَىٰ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ
تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ ۗ فَإِنْ تَطِيعُوا يُؤْتِكُمْ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۗ وَإِنْ
تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝﴾

(الفتح : 16)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด ﷺ) แก่ชาวอาหรับชนบทที่
เหลืออยู่ในเมืองว่า พวกท่านจะถูกเรียกให้ไปร่วมต่อสู้หมู่ชนที่มี
กำลังพลแข็งแรงกว่า พวกท่านจะต้องต่อสู้พวกเขาหรือให้พวกเขา
ยอมจำนน ดังนั้น เมื่อพวกท่านเชื่อฟังปฏิบัติตามอัลลอฮ์ ﷻ ก็
ทรงประทานรางวัลอันดีงามแก่พวกท่าน แต่ถ้าพวกท่านคืนหลัง
ออกค้ำเช่นที่พวกท่านได้คืนหลังออกมาก่อนแล้ว พระองค์จะทรง
ลงโทษพวกท่านด้วยการลงโทษอันเจ็บปวด”

(อัลฟัดฮฺ : 16)

สำหรับในหะดีษนั้นท่านเราะฮฺลุส ﷺ ได้กำชับให้มีการสั่งให้ลูกๆ ละหมาดเมื่ออายุ
7 ขวบ และกำชับให้ลงโทษถ้าหากยังไม่ปฏิบัติเมื่ออายุครบ 10 ขวบ ดังรายงานที่กล่าวไว้ว่า

((مُرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ وَإِذَا بَلَغَ عَشَرَ سِنِينَ
فَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا))

(رواه أبو داود، 1969 : 494)

ความว่า “ท่านทั้งหลายจงสอนลูก (ทั้งชายและหญิง) ให้ทำการ
ละหมาด เมื่อพวกเขามีอายุ 7 ขวบ เมื่อพวกเขาอายุ 10 ขวบแล้ว
ยังละทิ้งการละหมาดท่านทั้งหลายก็จงเขียนตีพวกเขา”

(บันทึกโดย Abu Dawud, 1969 : 494)

การอบรมโดยวิธีการทำโทษนั้นตามหลักจิตวิทยาถือเป็นการเสริมแรงทางลบ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลบ หรือยุติพฤติกรรมหนึ่งๆ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2547:191) อย่างไรก็ตามการเขียนดังกล่าวข้างต้นมิได้กระทำลงไปด้วยความเกลียดชังหรือเคียดแค้น แต่กระทำลงไปเพื่อเจตนาที่จะยุติพฤติกรรมที่ไม่ดี อิบน์คอลลูนมีทัศนะเกี่ยวกับการลงโทษที่รุนแรงว่า การลงโทษที่รุนแรงนั้นจะนำผลเสียมากกว่าผลดีแก่เด็ก (Ibn Khaldun, 1980 :305) ดังนั้น การลงโทษจะนำมาใช้อย่างไร จุดหมายไม่ได้ การลงโทษต้องพิจารณาถึงสภาพของลูกแต่ละคนว่าเหมาะสมที่จะลงโทษหรือไม่ และด้วยวิธีใด นอกจากนั้นการลงโทษก็ต้องมีระดับของความเหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูโดยวิธีการลงโทษนั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ลูกได้ตระหนักถึงข้อห้ามและข้ออนุญาตในอิสลาม หากอิสลามถือว่าเป็นความผิด และไม่มีวิธีการลงโทษ ข้อห้ามในอิสลามก็จะถูกละเมิด

2.5.12 วิธีการปลูกฝังความศรัทธาโดยการสอนแบบฝึกปฏิบัติ

วิธีการปลูกฝังความศรัทธาโดยการฝึกปฏิบัติเป็นวิธีการหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดในอัลกุรอาน และเป็นวิธีที่ท่านเราะสูล ﷺ ใช้ในการสอนเสาะหาบะฮุ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่บิดามารดาสามารถนำมาเป็นวิธีสอนเรื่องความศรัทธาให้แก่บุตรหลาน

อาลี คอลิล (Ali Khalil, 1985 : 219) ได้กล่าวว่า “ในอัลกุรอานมีกฎเกณฑ์ว่าการปฏิบัตินั้นต้องควบคู่กับการเรียนรู้ โดยการที่มนุษย์จะเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม จิตวิญญาณ และการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมมิใช่ประกอบไปด้วยเพียงแค่การตักเตือน และการท่องจำเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการฝึกฝนและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยให้การเสริมสร้างคุณธรรมของเขาอยู่ในเชิงปฏิบัติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างแท้จริง”

อิสลามส่งเสริมและสนับสนุนให้บิดามารดาอบรมสั่งสอนบุตรควบคู่กับการปฏิบัติ โดยการปฏิบัติกิจการงานที่ดีและเคารพภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โดยมีได้ตั้งภาคีต่อพระองค์ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

(الكهف : 110)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) แท้จริง ฉันเป็นเพียงสามัญชน คนหนึ่งซึ่งพวกท่าน มีวะฮยูแก่ฉันว่า แท้จริง พระเจ้าของพวก ท่านนั้นคือ พระเจ้าองค์เดียว ดังนั้น ผู้ใดหวังที่จะพบพระผู้เป็น เจ้าของเขา ก็ให้เขาประกอบการทำงานที่ดี และอย่าตั้งผู้ใดเป็นภาคี ในการเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าของเขาเลย”

(อัลกะฮฟู : 110)

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสอีกว่า

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَى بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظَلَّمُونَ نَقِيرًا﴾

(النساء : 123-124)

ความว่า “มิใช่ความเพื่อฝันของพวกเจ้า และมิใช่ความเพื่อฝัน ของผู้ที่ได้รับคัมภีร์ ผู้ใดที่กระทำชั่วเขาก็ถูกตอบแทนด้วยความ ชั่วนั้น และเขาจะไม่พบผู้คุ้มครอง และผู้ช่วยเหลือใด ๆ สำหรับ เขาอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ และผู้ใดกระทำในส่วนที่เป็นสิ่งที่ดีงาม ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม ในฐานะที่เขา เป็นผู้ศรัทธาแล้ว ไชรัชนเหล่านี้จะได้เข้าสวรรค์ และพวกเขาจะ ไม่ถูกอธรรมแม้เท่ารูเล็ก ๆ ที่อยู่บนหลังเมลิ็ดอินทผลัม”

(อันนิซาอู : 123-124)

อาชะฮฺข้างต้นกำชับให้มีการปฏิบัติจริง ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือเป็นวิธีการสอนแบบ ให้ฝึกปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามทั้งหลาย

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾

(الزلزلة : 7-8)

ความว่า “คั้งนั้นผู้ใดกระทำความดีหนักเท่าละอองธุลีเขาก็จะเห็นมัน ส่วนผู้ใดกระทำความชั่วหนักเท่าละอองธุลีเขาก็จะเห็นมัน”

(อัลซัลซะละฮฺ : 7-8)

อายะฮฺดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการงานที่ดีที่มนุษย์ได้ปฏิบัติ ประหนึ่งจะบอกว่าให้มนุษย์ปฏิบัติในสิ่งที่ดีเพราะทุกการงานจะถูกบันทึก และทุกการงานจะมีผลต่อผู้กระทำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมนุษย์จึงต้องปฏิบัติในสิ่งที่ดี และต้องลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่การปฏิบัติที่ถูกต้องนั้นต้องควบคู่กับความรู้ คั้งตัวอย่างที่ปรากฏว่ามีรายงานจากท่านอนุสุรียเราะฮฺ رضي الله عنه เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّلَامَ قَالَ ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ فَرَجَعَ الرَّجُلُ فَصَلَّى كَمَا كَانَ صَلَّى ثُمَّ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْكَ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ الرَّجُلُ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسِنَ غَيْرَ هَذَا عَلَّمَنِي قَالَ إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا))

(رواه مسلم، 1998 : 397)

ความว่า “มีชายคนหนึ่งได้เข้าไปในมัสยิด ขณะที่ท่านเราะสูล ﷺ กำลังนั่งอยู่ในมัสยิด ชายคนนั้นได้ทำการละหมาด ต่อมาเขาได้เข้าไปหาท่านเราะสูล ﷺ และให้สลามแก่ท่าน ท่านเราะสูล ﷺ ก็ได้ตอบรับสลามด้วยการกล่าวว่า “วะอลัยกัสลาม” แล้วท่านก็ได้กล่าวแก่ชายคนนั้นว่า “จงกลับไปละหมาดใหม่ แท้จริงแล้วท่านยังไม่ได้ละหมาด” ชายคนนั้นก็ได้กลับไปทำละหมาด แล้วเขาก็มาหาท่านเราะสูล ﷺ และให้สลามแก่ท่าน ท่านเราะสูล ﷺ ก็ได้ตอบรับสลามด้วยการกล่าวว่า “วะอลัยกัสลาม” แล้วท่านก็ได้กล่าวแก่ชายคนนั้นว่า “จงกลับไปละหมาดใหม่ แท้จริงแล้วท่านยังไม่ได้ละหมาด” ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวเช่นนั้นแก่ชายคนดังกล่าวเป็นครั้งที่ 2 หรือครั้งต่อมา จนเขาได้กล่าวแก่ท่านเราะสูล ﷺ ว่า “โอ้ท่านเราะสูล ลุลลอฮฺ ขอได้โปรดสอนการละหมาดแก่ฉันเถิด” ท่านเราะสูล ﷺ จึงกล่าวว่า “เมื่อท่านจะทำการละหมาด ท่านจงอาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ ต่อมาก็ผินหน้าไปทางกิบละฮฺ และตักบิร หลังจากนั้นจงอ่านอายะฮฺจากอัลกุรอานที่ท่านเห็นว่าง่ายสำหรับท่าน แล้วจงรุกอูกระทั้งรุกอู (สมบูรณ์) สงบนิ่งชั่วครู่ แล้ววงษขึ้นจากรุกอูจนกระทั่งยืนตรง แล้วจึงสุญูดจนกระทั่งสงบนิ่งชั่วครู่ แล้วจึงนั่งจนกระทั่งนั่งได้อย่างสงบนิ่งชั่วครู่ (ระหว่างสองสุญูด) ดังนั้น เจ้าจงปฏิบัติเช่นนี้ในทุก ๆ ละหมาดของท่าน”

(บันทึกโดยMuslim, 1998 : 397)

หะดีษดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักฐานที่บ่งบอกถึงวิธีปลูกฝังความศรัทธาแบบฝึกปฏิบัติ โดยท่านนบี ﷺ ได้กำชับให้ชายคนหนึ่งได้ปฏิบัติละหมาดที่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม มิใช่ทำตามหลักการที่ผิดจนเกิดความเคยชิน และติดเป็นนิสัย เพราะการละหมาดคือเสาหลักของศาสนาและการละหมาดก็จะต้องถูกสอบสวนเป็นสิ่งแรกในวันกิยามะฮฺ

วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อให้เกิดความศรัทธาที่กล่าวมานี้เป็นวิธีการที่มีความสำคัญยิ่งพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องรู้ และนำวิธีการต่างๆ มาใช้อย่างผสมผสานกันให้ถูกต้องกับเวลา และโอกาสที่เหมาะสมเพื่อให้มันส่งผลต่อความศรัทธาของลูกๆ ของท่านให้ได้ผล การอบรม

ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการอบรมเลี้ยงดูลูกๆ และถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดนั้น ไม่ได้เริ่มต้นจากการเข้าไปเปลี่ยนตัวลูกๆ แต่เริ่มต้นที่ตัวของพ่อแม่เองนั่นก็คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี และการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น ช่วยเป็นพื้นฐานทำให้วิธีการอบรมวิธีการอื่น ๆ ของพ่อแม่ผู้ปกครองเกื้อหนุนการเปลี่ยนแปลงลูกๆ ของท่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนวิธีการเน้นย้ำเพื่อให้เกิดความเคยชินแก่ลูกๆ ของท่านก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ส่งผลให้ความศรัทธาฝังแน่นอยู่ในจิตใจของลูก และวิธีการอื่นๆ ก็เช่นเดียวกันจะต้องใช้ควบคู่กันไป

ดังนั้น การปลูกฝังความศรัทธาเป็นกิจกรรมและกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อ พฤติกรรม ของบุตรให้อยู่ในแนวทางแห่งอิสลาม อันเป็นการเสริมสร้างจิตวิญญาณ วัฒนธรรมอิสลาม สำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาท หน้าที่ในฐานะที่ตนเองเป็นบ่าวและผู้แทนของอัลลอฮ์ ﷻ บนพื้นแผ่นดิน และเพื่อให้ดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งความศรัทธาที่ถูกต้อง มั่นคงเพื่อเตรียมสมาชิกใหม่ในการที่จะช่วยสรรสร้างสังคมให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระเจ้า โดยการใช้วิธีการปลูกฝังความศรัทธาในแบบต่างๆ ซึ่งท่านรอซูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ประชาชาติทั้งหลาย เพื่อเป็นแนวทางให้มุสลิมเหล่านั้นปฏิบัติตาม

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ วิธีการปลูกฝังความศรัทธาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิม ในอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ยังไม่พบงานวิจัยที่พูดถึงการปลูกฝังความศรัทธาโดยตรง แต่สามารถค้นพบงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อหรือความศรัทธาดังนี้

1. ภักคินี แยกพงศ์ (2457) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมใน กรุงเทพมหานคร พบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักการศรัทธาในอิสลาม โดยได้สะท้อนความรู้ความเข้าใจในรูปของพฤติกรรม การศรัทธาในชีวิตประจำวัน ส่วนการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมใน กรุงเทพมหานครพบว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ อบรมเลี้ยงดูบุตรบนพื้นฐานของการศรัทธาในอิสลาม โดยที่พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับระดับการศรัทธา กล่าวคือ ครอบครัวไทยมุสลิมใน กรุงเทพมหานครที่มีระดับการศรัทธาสูง มีพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่สอดคล้องกับหลักการ

อิสลาม มากกว่า ครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศรัทธาต่ำ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรมีผลทำให้การศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจเพิ่มขึ้น

2. วังนี ไทรงาม (2539) ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดา กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาของเด็กวัยก่อนเรียนที่มีอายุอยู่ในช่วง 3 - 6 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร จำนวน 311 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับพื้นฐานพื้นฐานอารมณ์เด็กก่อนวัยเรียน แบบสอบถามรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดา ซึ่งข้อมูลได้จากการให้ความร่วมมือของมารดาในการตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า มารดาในกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 81.0 ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย และมีมารดาเพียง ร้อยละ 19.0 ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบไม่เป็นประชาธิปไตย สำหรับลักษณะเด็กจำแนกตามพื้นฐานอารมณ์นั้นพบว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างจัดเป็นเด็กกลุ่มเลี้ยงง่าย ร้อยละ 67.5 และจัดเป็นเด็กกลุ่มเลี้ยงยาก ร้อยละ 32.5 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาพบว่า ลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของมารดา แต่พบว่ามารดาของเด็กกลุ่มเลี้ยงง่ายนั้นมีแนวโน้มที่จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตยมากกว่ามารดาของเด็กกลุ่มเลี้ยงยาก นอกเหนือจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สภาพแวดล้อมทางกายภาพของครอบครัว ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ลักษณะทางจิตและอารมณ์ มีผลต่อสุขภาพจิตของบิดามารดา ซึ่งส่งผลถึงพฤติกรรมที่ปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนความเชื่อและการปฏิบัติตนของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการของเด็ก กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือบิดามารดาที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุ 0 - 3 ปี จำนวน 798 ครอบครัว จาก 4 ภูมิภาค ภูมิภาค คือ 1 อำเภอในภาคเหนือ 1 อำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 อำเภอในภาคกลาง และ 1 อำเภอในภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เรื่องการปฏิบัติตนขณะตั้งครรภ์ การคลอด การเลี้ยงดู การอบรม และความเชื่อในการอบรมเลี้ยงดู โดยใช้กรอบการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น

ซึ่งผ่านการเห็นชอบจากคณะที่ปรึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กและพฤติกรรมของเด็ก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. บิดา มารดาประมาณร้อยละ 90 มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในขณะตั้งครรภ์ แต่เพราะความยากจนและความจำเป็นในการประกอบอาชีพทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามความรู้ได้

2. การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก บิดามารดาได้พยายามฝึกให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย ทั้งการคืบนม คืบน้ำจากแก้ว การทานอาหาร การฝึกจับถ้วย ตลอดจนการฝึกจริยธรรมในระดับพื้นฐาน

3. ในด้านความเชื่อของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก บิดามารดาส่วนมากมีความเชื่อในเรื่องการดูแลและป้องกันการเจ็บป่วยของเด็ก มากกว่าการอบรมเลี้ยงดูด้านอื่น ๆ

4. โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์ (2530) ได้ศึกษา “บทบาทของสถาบันครอบครัว การศึกษาและศาสนาต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชน” โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพพฤติกรรมจริยธรรมที่เยาวชนปฏิบัติอยู่จริงในปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาสภาพจริยธรรมที่เยาวชนได้รับการสั่งสอนอบรมจริงจาก พ่อแม่ ครู พระสงฆ์ และโต๊ะครู 3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของพ่อแม่ ครู พระสงฆ์และโต๊ะครู ที่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติจริยธรรมของเยาวชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าในจังหวัดยะลาและปัตตานี จำนวน 126 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพอสรุปเฉพาะที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เยาวชนมีพฤติกรรมจริยธรรมที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยส่วนรวมและจริยธรรมแต่ละด้านอยู่ในเกณฑ์ดี ได้แก่การไม่เสพยาของมีนเมาและสิ่งเสพติดให้โทษ การไม่เล่นการพนัน และการไม่ล่วงละเมิดทางเพศ

2. เยาวชนได้รับการสั่งสอนอบรมจริงเกี่ยวกับจริยธรรมด้านต่าง ๆ จากพ่อแม่ ครู เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการประหยัดได้รับการสั่งสอนอบรมจากพ่อแม่มากที่สุด ส่วนพระสงฆ์และโต๊ะครูมีบทบาทในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในระดับปานกลาง

3. การปฏิบัติจริยธรรมของเยาวชนโดยส่วนรวมได้รับอิทธิพลหรือแบบอย่างหรือศรัทธาจากพ่อแม่ และครูมาก จากพระสงฆ์และโต๊ะครูปานกลาง

ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลของสถาบันครอบครัว ครู พระสงฆ์ และ โต๊ะครู ต่อการปฏิบัติจริยธรรมของเยาวชน โดยภาพรวมแล้วได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่มากที่สุดซึ่งพอ ๆ กันกับครู ส่วนพระสงฆ์และโต๊ะครูมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติจริยธรรมของเยาวชนน้อยกว่าบุคคลทั้งสองข้างต้น

5. พวงทอง ป็องกั (2528) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อ ด้านการดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนของมารดาไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความเชื่อของมารดาไทยพุทธและไทยมุสลิมในเรื่องการดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนในจังหวัดปัตตานี 2. เปรียบเทียบความเชื่อของมารดาไทยพุทธและไทยมุสลิมในเรื่อง การดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนในจังหวัดปัตตานี ตามตัวแปรต่าง ๆ โดยมีส่วนหนึ่งจากตัวแปร ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ตัวแปรด้านศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือมารดาที่มีบุตรอยู่ในวัย ก่อนเรียนที่เป็นไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ใน การศึกษาคือ แบบสอบถาม

กล่าวถึงความเชื่อว่า “ความเชื่อเป็นพฤติกรรมภายในที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลภายนอกไม่ สามารถจะมองเห็นได้ เป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญต่อคน เพราะ ทำให้คนเหนือกว่าสัตว์ พฤติกรรมภายในของคนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา ซึ่งอาจเป็นผลสืบ เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวหรือในทางตรงกันข้ามอาจสืบเนื่องมาจากการขาดการ อบรมเลี้ยงดูของครอบครัว”

6. ปิยวรรณ วิรัชชัย (2521) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการ เลี้ยงดูเด็กและสุขภาพอนามัยของเด็กก่อนวัยเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่ออย่างไม่มี เหตุผลของมารดาในการเลี้ยงดูเด็กว่าจะมีผลต่อสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนหรือไม่ และเพื่อ เปรียบเทียบสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็ก ต่างกันว่าจะมีสุขภาพต่างกันหรือไม่ พบว่า ความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลของมารดาในการเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์กับสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียน และพบว่า กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีความเชื่ออย่าง ไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูน้อย เด็กจะมีสุขภาพดีกว่า กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีความเชื่ออย่าง ไม่มีเหตุผล ในการเลี้ยงดูมาก

7. เกษมสุข เฉลียวศักดิ์ (2521) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อของบิดามารดา เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและความกลัวของเด็กก่อนวัยเรียนในสี่จังหวัดภาคใต้ (สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ของครอบครัวที่มีความแตกต่างกันในด้านศาสนา โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการ วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองตามขบวนการสร้างเครื่องมือ จากการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนของครอบครัวที่มีความแตกต่างกันในด้านศาสนา พบว่า มารดาที่นับถือศาสนาอิสลามมีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนอย่างไม่มีเหตุผล

สูงกว่ามารดาที่นับถือศาสนาพุทธ ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลาม และครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกัน ข่อมจะมีวิธีในการให้การอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันไปตามความเชื่อที่ตนยึดถือจากการถ่ายทอดกันมา

8. สมาน กำเนิด (2520) ได้ศึกษา “การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็ก” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ คือแบบปล่อยปละละเลย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบประชาธิปไตย ทำให้เด็กมีการปรับตัวแตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลคือแบบสอบถามและแบบทดสอบการปรับตัว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพอสรุปได้ดังนี้

1. เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบเข้มงวดกวดขัน
2. เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และเข้มงวดกวดขันมีการปรับตัว แตกต่างกัน

จากสรุปการอภิปรายผลพบว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่แตกต่างกันทั้ง 3 แบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบประชาธิปไตย มีผลทำให้เด็ก ปรับตัวแตกต่างกัน และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยทำให้เด็กปรับตัวดีกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและแบบเข้มงวดกวดขัน นอกจากนี้การปรับตัวและการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดายังมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นในตนเองและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กด้วย